

УДК 37.015.31:[355.01:172.15]:374

ХРИСТЕНКО Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін, Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України, майд. Волі, 1, м. Тернопіль, 46001, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6036-2829>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2398821>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.12>

Бібліографічний опис статті: Христенко, О. (2024). Військово-патріотичне виховання старшокласників у позашкільному середовищі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 18(50)*, 90–96, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.12>

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті проаналізовано виховний потенціал та методику військово-патріотичного виховання старшокласників у позашкільному середовищі на прикладі діяльності української національної дитячо-юнацької скаутської організації «Пласт» (далі – «Пласт»). Обґрунтовано, що система виховання в «Пласті» базується на засадах християнської етики та національних інтересів України, що відповідає завданням військово-патріотичного виховання старшокласників, здатних морально, фізично, психологічно й практично захищати Батьківщину. З'ясовано, що завдяки формуванню моральної свідомості юнацтва засобами християнської етики, «Пласт» сприяє тому, що молоді люди є мотивованими до оборони України, оскільки захист рідної землі є не лише громадянським, але й моральним обов'язком людини. Доведено, що тематичні зустрічі, свята та інші форми виховної роботи з дітьми та молоддю у «Пласті» передбачають вивчення історії України, відзначення знаменних історичних подій (День Соборності, День Незалежності, річниця бою під Крутами та ін.), а також шанування пам'яті видатних діячів українського минулого, що забезпечує формування в особистості історичного світогляду, національної свідомості, поваги до історії рідного народу, мотивації продовжувати героїчні традиції української нації та готуватися до захисту Батьківщини. Обґрунтовано, що ефективним з педагогічної позиції є виховання учнівської молоді на прикладах життя і діяльності низки пластунів, які захищали Україну в роки російсько-української війни, що триває, і стали Героями України ХХІ сторіччя. Підсумовано, що єдність морально-духовного, національно-патріотичного та фізичного напрямків виховання учнівської молоді в позашкільному середовищі української національної дитячо-юнацької скаутської організації «Пласт» відповідає завданням військово-патріотичного виховання старшокласників в Україні в сучасних умовах.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, національне виховання, старшокласники, позашкільне середовище, Україна.

KHRYSTENKO Olga – PhD (Education), Associate Professor at the Department of Higher Education Pedagogy and Social Studies, I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Voli ave., 1, Ternopil, 46001, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6036-2829>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2398821>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.12>

To cite this article: Khrystenko, O. (2024). Viiskovo-patriotychnе vykhovannia starshoklasnykiv u pozashkilnomu seredovyshchi [Military-patriotic education of high school students in an extracurricular environment]. *Human Studies. Series of Pedagogy, 18(50)*, 90–96, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.12>

MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN AN EXTRACURRICULAR ENVIRONMENT

Summary. *The article analyzes the educational potential and methods of military-patriotic education of high school students in an extracurricular environment using the example of the activities of the Ukrainian national children's and youth scout organization «Plast» (hereinafter – «Plast»). It has been substantiated that the education system in «Plast» is based on the principles of Christian ethics and national interests of Ukraine, which corresponds to the task of military-patriotic education of high school students capable of morally, physically, psychologically and practically defending the Motherland. It was found that due to the forming of the moral consciousness of youth by means of Christian ethics, «Plast» contributes to the fact that young people are motivated to defend Ukraine, since the protection of the native land is not only a civil, but also a moral duty of a human. It has been proven that thematic meetings, holidays and other forms of educational work with children and young people in «Plast» involve the study of the history of Ukraine, the celebration of significant historical events (Unity Day, Independence Day, the anniversary of the Battle of Kruty, etc.), as well as the commemoration of outstanding figures of the Ukrainian past, which ensures the forming of a person's historical outlook, national consciousness, respect for the history of the native nation, motivation to continue the heroic traditions of the Ukrainian nation and prepare for the defense of the Motherland. It has been substantiated that it is effective from a pedagogical point of view to educate students based on the examples of the lives and activities of a number of scouts who defended Ukraine during the ongoing russian-Ukrainian war and became the Heroes of Ukraine of the 21st century. It has been concluded that the unity of moral-spiritual, national-patriotic and physical directions of education of school youth in the extracurricular environment of the Ukrainian national children's and youth scout organization «Plast» meets the tasks of military-patriotic education of high school students in Ukraine in modern conditions.*

Key words: *military and patriotic education, national education, high school students, extracurricular environment, Ukraine.*

Вступ. Сьогодні, коли Україна як незалежна держава й суб'єкт міжнародної політики бореться проти військової агресії російської федерації, що набуває ознак геноциду/етноциду українців та загрожує національній безпеці й територіальній цілісності української держави, пріоритетною постає проблема захисту країни, зміцнення її обороноздатності на військовому, інформаційному, духовному, економічному, освітньому фронтах. Для перемоги й післявоєнної відбудови українська держава потребує мотивованих, ідейно згуртованих та компетентних громадян, готових і здатних боротися за свободу, національні права, територіальну й інформаційну безпеку рідної країни.

Ключовим механізмом чи, радше, стратегією у цьому питанні виступає військово-патріотичне виховання учнівської молоді, якій судилося жити в такий відповідальний складний трагічний і водночас героїчний період історії України XXI сторіччя. Адже від особистісної життєвої та громадянської позиції сучасних старшокласників залежить їхній вибір та участь у житті країни, що повинна боротися за природне право кожної нації творити самостійну державу, жити за принципами

реалізації загальнолюдських демократичних та власних національних цінностей.

Актуальність та практичну значущість військово-патріотичного виховання дітей та молоді в Україні обґрунтовано в низці державних документів (Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента України № 121 від 25.03.2021 р., Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), Закон України «Про основи національного спротиву» (2022) та ін.). У контексті концепцій загальнонаціональної боротьби українців проти російського агресора особлива роль відведена підготовці молодого покоління до активної громадянської позиції з метою оборони та захисту Батьківщини.

Аналіз останніх досліджень. За таких умов спостерігаємо й закономірну активізацію наукових розвідок з проблематики військово-патріотичного виховання учнівської молоді в закладах освіти України. Так, І. Бех, Л. Канишевська та Р. Малиношевський (2023), аналізуючи реальний стан розробки та впровадження стратегії військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти

України, визначають як істотний виклик питання стосовно державної політики дерусифікації, позбавлення наслідків колоніального минулого в межах тоталітарної системи. Необхідним для реалізації вважаємо погляди учених щодо посилення процесів відкинення колоніальних маркерів і символів «з обов'язковим акцентом на увічненні сучасних героїв російсько-української війни та видатних постатей минулого. Поглиблення потребує реалізація сталої політики відновлення історичної пам'яті» (Бех, Канішевська & Малиношевський, 2023, с. 3).

Слушними постають рекомендації авторів з приводу обґрунтування комплексного підходу до здійснення військово-патріотичного виховання молоді шляхом об'єднання зусиль державних закладів та неурядових організацій, органів місцевого самоврядування та силових структур.

Науковий інтерес становлять праці О. Остапенка та М. Тимчика, які репрезентують результати власних емпіричних досліджень щодо ефективності методики військово-патріотичного виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. Зокрема, наукові висновки вчених є важливими для розуміння причин низького рівня військово-патріотичної вихованості учнівської молоді, а саме відсутність бажання брати участь у різних формах позакласної роботи військово-патріотичного змісту. Відтак, автори пропонують забезпечувати в державних закладах освіти конкретні педагогічні умови військово-патріотичного виховання старшокласників, які сприятимуть підвищенню його ефективності в умовах ідейно-світоглядної конфронтації, детермінованої пропагандою росії як країни-агресора, що веде, зокрема, гібридну війну (Остапенко & Тимчик, 2021).

Подібно, як і згадані на початку рубрики автори, О. Остапенко та М. Тимчик обґрунтують доцільність взаємодії різних суб'єктів суспільного життя для досягнення мети військово-патріотичного виховання учнівської молоді в Україні, звертаючи увагу в цьому питанні на кращий зарубіжний досвід країн-членів Євросоюзу та НАТО, зокрема, Великобританії і Франції.

Низку навчально-методичних рекомендацій щодо військово-патріотичного виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації містить посібник колективу авторів, серед яких: О. Остапенко, М. Тимчик,

М. Зубалій, К. Журба, Д. Бінецький, Н. Касіч та І. Кузора (Остапенко та ін., 2022). Так, сформовано методологічні засади військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації, що передбачають поєднання традицій українського національного виховання та кращих світових освітніх практик. На нашу думку, такий підхід, а також використання інноваційних педагогічних технологій сприятиме формуванню мотивації вчителів та учнів, підвищенню рівня військово-патріотичної вихованості українських старшокласників.

Мета статті. Метою даного дослідження є обґрунтувати виховний потенціал та методу військово-патріотичного виховання старшокласників у позашкільному середовищі на прикладі діяльності української національної дитячо-юнацької скаутської організації «Пласт» (далі – «Пласт»).

Виклад основного матеріалу. Насамперед, зауважимо, що завданнями військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації, на думку сучасних учених, є: 1) виховання любові до Батьківщини, народу, рідної землі, формування національної гідності, національно-культурної ідентичності, прив'язаності до своєї малої і великої Вітчизни; 2) забезпечення особистості учня від впливу ідеології інших держав, зацікавлених у формуванні своїх прихильників та розхитуванні з середини політичної ситуації в Україні, від впливу агресивного інформаційного середовища в результаті інформаційної війни з боку російської федерації; 3) ефективне використання національних традицій з урахуванням сучасного світового та вітчизняного педагогічного досвіду й досліджень психолого-педагогічної науки з військово-патріотичного виховання; 4) забезпечення взаємодії системи освіти з усіма соціальними інститутами щодо інтенсифікації процесу військово-патріотичного виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації; 5) забезпечення формування в учнів закладів загальної середньої освіти освітньої, фізичної, психологічної, соціальної, морально-духовної готовності до військової служби та захисту Вітчизни; 6) відродження на нових теоретико-технологічних засадах системи позакласного й позашкільного військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді (Остапенко та ін., 2022, 15–16).

Далі проаналізуємо, як участь/співпраця старшокласників в «Пласті» сприятиме їх ефективному військово-патріотичному вихованню. Отже, система виховання в «Пласті» базується на принципах служіння Богові та Україні, детально обґрунтованих у праці Григорія Ващенко «Виховний ідеал» (Ващенко, 1994), що відповідає меті військово-патріотичного виховання учнівської молоді, готової морально, фізично, психологічно, інтелектуально й практично захищати рідну країну.

Завдяки низці виховних заходів, спрямованих на формування моральної свідомості учнів засобами/джерелами християнської етики, «Пласт» сприяє тому, що його члени/прихильники є мотивованими до оборони Батьківщини, насамперед, з християнської позиції, згідно з якою захист рідної землі є не лише громадянським, але й моральним обов'язком людини. Героїзм і жертвність захисників України виступають найвищими цінностями та заслугами в контексті християнського вчення, адже, як зазначено в євангельському тексті (Івана, 15: 13), ніхто більшої любові не має над ту, коли хтось віддає своє життя за друзів своїх (Біблія або Книги Святого Письма, 2011, с. 1203).

Тематичні зустрічі («сходини»), «гутірки», свята та інші форми виховної роботи з дітьми та молоддю у «Пласті» значною мірою пов'язані із вивченням історії України, відзначення знаменних історичних подій (День Соборності, День Незалежності, річниця бою під Крутами та ін.), а також вшанування пам'яті видатних діячів українського минулого, що забезпечує формування в особистості історичного світогляду, національної свідомості, поваги до історії рідного народу, мотивації продовжувати героїчні традиції української нації та готуватися до захисту своєї країни.

Особливо необхідним та ефективним з педагогічної точки зору є виховання учнівської молоді на прикладах життя і діяльності низки пластунів, які захищали Україну в роки російсько-української війни, що триває, і своїм героїзмом, саможертвністю стали поруч із багатьма іншими українськими військовослужбовцями, котрі поклали на вівтар свободи і правди свої зазвичай юні життя і стали Героями України XXI сторіччя. Увічнення їхньої пам'яті і подвигу є моральним обов'язком кожного свідомого українського громадянина/громадянки та окремим завданням у контексті військово-патріотичного виховання старшокласників.

Далі подаємо матеріали про окремих членів «Пласту», захисників України, які героїчно загинули на війні за незалежність та гідність українського народу, що варто використовувати у освітньому процесі у державних закладах освіти й позашкільній з метою військово-патріотичного виховання учнівської молоді.

Віктор Гурняк («Гарт») – журналіст, фотокореспондент, пластун, боєць батальйону «Айдар». У чотирнадцятирічному віці вступив до «Пласту». Належав до гуртка «Сірівовки», що входив до куреня імені Юрія Старосольського. Виховував юнацький гурток «Орли». Був заступником із виховної роботи станичного та окружного пластового проводу. Керував інформаційною роботою в тернопільському «Пласті». Був редактором пластового часопису «Цвіт України». Учасник проєктів Інституту політичної освіти та Міжнародного республіканського інституту. Голова молодіжної громадської організації «Фундація регіональних ініціатив» у Тернополі, фотокореспондент інформгентства УНІАН, співпрацював з міжнародною інформгентцією REUTERS.

Активний учасник Революції Гідності. У березні 2014 року фотокореспондент Віктор Гурняк вирушив до Сімферополя, де під час окупації Криму росіянами надавав допомогу українським військовим, які були заблоковані у своїх частинах. З початком АТО на сході України перебував у зоні бойових дій як фотокореспондент та волонтер.

Віктор Гурняк став співзасновником військово-патріотичної організації «Український легіон» у 2014 р. Тоді ж добровільно вступив до батальйону територіальної оборони «Айдар», який нині перебуває у складі Сухопутних військ Збройних Сил України. З вересня 2014 року учасник АТО. 19 жовтня того ж року Віктор Гурняк загинув під час обстрілу при спробі вивезти на авто поранених побратимів з поля бою неподалік с. Сміле Слов'яносербського району Луганської області.

Пластуна «Гарта», якому назавжди 27, нагородили орденом «За мужність» III ступеня (посмертно), Пластовим Залізним Хрестом (посмертно), Пластовим Бронзовим хрестом за геройський чин (посмертно), відзнакою «Народний Герой України» (посмертно), Почесний громадянин м. Тернополя (посмертно) (Гурняк Віктор Петрович, б.д.).

Артемій Димид («Курка») – пластун, член станиці Львів, активний учасник Революції Гідності, служив у батальйоні

спецпризначення «Гарпун» та батальйоні «Азов». На початку окупації Криму поїхав на півострів для підсилення проукраїнських сил. З початком бойових дій на східних теренах України вступив добровольцем в «Азов». Учасник боїв поблизу Широкого. Згодом служив у спеціальному підрозділі «Гарпун». Після повернення з АТО займався саморозвитком, мандрівками, парашутним спортом. Побував у понад п'ятдесяти країнах.

24 лютого 2022 р. перебував у США, але, дізнавшись про повномасштабне вторгнення, вирушив в Україну. «У США купив бронезилет та каску та, щоб не платити за перевезення в літаку одягнув броню на себе. Здивованій стюардесі сказав, що він з України і так йому безпечніше. Вдома зібрав решту спорядження з часів АТО, склав присягу та одразу вирушив на передову» (На війні загинув, 2022).

Загинув 27-річний Герой України Артемій Димид 18 червня 2022 р. в боях біля Донецька. З ініціативи його сім'ї, Український католицький університет започаткував стипендійний фонд імені Артемія Димида. Стипендію надаватимуть пластунам, які вступатимуть на бакалаврські та магістерські програми УКУ. Фонд засновано у співпраці з «Пластом» та брендом українського одягу «Авіація Галичини» (На війні загинув, 2022).

Богдан Сенюк («Багдад») мав лише 22 роки, коли віддав своє молоде життя за свободу України. В одинадцятирічному віці Богдан став пластуном, був гуртковим «Тамплієрів» 13-го куреня імені Олекси Довбуша в Тернополі, брав участь у низці пластових акцій та мандрівок («Стежками Героїв», «День пластуна»). Здобував вищу освіту у Львівському національному університеті імені Івана Франка за спеціальністю «Історія та археологія». Диплом бакалавра захищав у Северодонецьку, адже з самого початку повномасштабного вторгнення добровільно став на захист України і на момент завершення навчання вже служив у війську.

Був кулеметником у складі тактичної групи «Реванш», брав участь у боях за Київщину, воював чи не у всіх гарячих точках (Бахмут, Северодонецьк, Херсонщина...). 13 березня 2023 р. Богдана Сенюка нагородили відзнакою за бойові заслуги від головного управління розвідки Міністерства оборони України. Загинув юний Герой України 6 серпня 2023 р. під час виконання бойового завдання на лівому березі Дніпра (Коляда, 2023).

Пластун Сергій Коновал («Норд») упродовж свого 32-річного життя засвідчив непохитну відданість Україні, допомогу потребуючим людям. Як випускник медичного університету з 2014 р. служив парамедиком «Госпітальєрів» у зоні бойових дій на східних теренах України.

У перервах між ротаціями разом із велосипедистами Києва та Херсона, серед яких були й ветерани АТО, став учасником благодійного велопробігу «Чумацький шлях» протяжністю десять тисяч кілометрів дорогами Канади та США на підтримку України.

З початком повномасштабної війни знову добровільно став на захист Батьківщини. Брав участь в обороні Києва, Харкова, позицій Щастя, Станиці Луганської, Пісків, Бахмута... Став командиром стрілецького батальйону 67-ої механізованої бригади Збройних сил України (згодом її назвали «Сталевою Сотнею»). «Норд» заслужено отримав з рук Президента України Орден «За мужність». У Тернополі Сергій Коновал став співзасновником «Дому ветеранів», де тепер організують лекції, тренінги, фізкультурні заняття для ветеранів. Також воїн влаштував військово-патріотичні вишколи для української молоді, був оператором і співпродюсером фільмів «Шлях поколінь», «Дорога в Карпати», «Трохи нижче неба», в яких відображено героїчну історію УПА та захисників Донецького аеропорту.

Загинув Герой України Сергій Коновал 6 квітня 2024 р. поблизу м. Часів Яр Бахмутського району Донецької області (Терлюк, 2024).

Ми навели лише окремі приклади життєвого подвигу українських пластунів, які є героями України ХХІ сторіччя і заслуговують, як і багато інших членів «Пласту» (за матеріалами Яців (2024), з 2014 р. у російсько-українській війні загинули 54 пластуни) й захисників України загалом, на увічнення їх пам'яті, зокрема, в контексті військово-патріотичного виховання учнівської молоді як у державних закладах освіти, так і в позашкільному середовищі.

Крім морально-духовної та патріотичної спрямованості виховного процесу в «Пласті», слід відзначити й фізичну підготовку пластунів, що забезпечується низкою спортивних, ігрових заходів, зокрема, поширеними є «табори» в горах, лісах, де юнацтво здобуває навички виживання у природному середовищі, гартуючи тіло і дух. Такий

напрямок виховання сприяє забезпеченню фізичної й моральної готовності молодого покоління захищати свою країну, зокрема, зі зброєю в руках.

Висновки. Єдність морально-духовного, національно-патріотичного та фізичного напрямків виховання учнівської молоді в позашкільному середовищі української національної дитячо-юнацької скаутської організації «Пласт» відповідає завданням військово-патріотичного виховання старшокласників в Україні в сучасних умовах. Особливість та цінність виховного досвіду «Пласту» полягає в тому, що всі виховні заходи є цікавими, пізнавальними, корисними для вихованців (його учасників чи

прихильників), що забезпечує високий рівень їхньої мотивації, відповідної інтелектуальної, моральної та фізичної підготовки.

Запропоновані матеріали про пластунів, захисників України, які героїчно загинули у російсько-українській війні, що триває, можуть слугувати взірцем застосування методу прикладу з метою ефективного військово-патріотичного виховання старшокласників в Україні.

Дослідження не є вичерпним, а лише окреслює проблеми, які слід надалі розробляти, щоб забезпечити методологічне підґрунтя для взаємодії різних суспільних інститутів у спільній справі виховання громадян України, готових і здатних її захищати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех, І. Д., Канишевська, Л. В., Малиношевський, Р. В. Стратегія військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти України: реалії та орієнтовні позиції. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Вип. 5 (2). С. 1–7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5202>
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / І. Огієнко, пер. Київ : Українське Біблійне товариство, 2011. 1375 с.
3. Ващенко, Г. Виховний ідеал. Полтава : Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. 191 с.
4. Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації: навчально-методичний посібник / Остапенко О.І. (ред.), Тимчик М.В., Зубалій М.Д., Журба К.О., Бінецький Д.О., Касіч Н.П., Кузора І.В. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 165 с. URL: https://nenc.gov.ua/education/wp-content/uploads/2023/10/Остапенко_О.І._Навч.-метод._пос._2022.pdf
5. Гурняк Віктор Петрович. *Український меморіал*. URL: <https://ukraine-memorial.org/ua/biography/gurnyak-viktor-petrovich/>
6. Коляда, А. Воював майже у всіх гарячих точках: на Херсонщині загинув 22-річний захисник із Тернополя Богдан Сенюк. *Наш день*. 2023, 15 серпня. URL: <https://nday.te.ua/voiuuvav-mayzhe-u-vsikh-hariachykh-tochkakh-na-khersonshchyni-zahynuv-22-richnyu-zakhysnyk-iz-ternopolia-bohdan-seniuk/>
7. На війні загинув випускник Гуманітарного факультету Артемій Димид. *Гуманітарний факультет УКУ*. 2022, 19 червня. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/news/na-vijni-zagynuv-vypusknik-gumanitarnogo-fakultetu-artemij-dymyd/>
8. Остапенко, О., Тимчик, М. Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2021. № 25. Кн.2. С. 62–73. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-62-73>
9. Терлюк, І. Загиблого бійця з Тернопільщини хвилиною мовчання вшанували у Сенаті штату Міссурі. Суспільне. Тернопіль. 2024, 10 квітня. URL: <https://suspilne.media/ternopil/723485-zagiblogo-bijca-z-ternopilsini-hvilinou-movcanna-vsanuvali-u-senati-statu-missuri/>
10. Яців, Д. «Пласту» – 112 років: скаути з Івано-Франківщини, які боролися та загинули за Україну. *Суспільне. Івано-Франківськ*. 2024, 12 квітня. URL: <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/689548-plastu-112-rokiv-skauti-z-ivano-frankivsini-aki-borolisa-ta-zagynuli-za-ukrainu/>

REFERENCES

1. Bekh, I. D., Kanishevska, L. V., & Malynoshchynskyi, R. V. (2023). Stratehiia viiskovo-patriotychnoho vykhovannia ditei ta molodi v systemi osvity Ukrainy: realii ta oriientovni pozytsii [Strategy of military-patriotic education of children and youth in the education system of Ukraine: realities and guidelines]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 5(2), 1–7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5202>
2. *Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu* [The Bible or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments] (2011). (I. Ohiienko, Per.). Ukrainske Bibliine tovarystvo. (Oryhinal opublikovano 1962 r.).
3. Vashchenko, H. (1994). *Vykhovnyi ideal* [An educational ideal]. Red. haz. «Poltavskiy visnyk».
4. Hurniak Viktor Petrovych. (b.d.). *Ukrainskyi memorial*. URL: <https://ukraine-memorial.org/ua/biography/gurnyak-viktor-petrovich/>

5. Koliada, A. (2023, 15 serpnia). Voiuvav maizhe u vsikh hariachykh tochkakh: na Khersonshchyni zahynuv 22-richnyi zakhysnyk iz Ternopolia Bohdan Seniuk [He fought in almost all hot spots: Bohdan Senyuk, a 22-year-old defender from Ternopil, died in Kherson Oblast]. *Nash den*. URL: <https://nday.te.ua/voiuvav-mayzhe-u-vsikh-hariachykh-tochkakh-na-khersonshchyni-zahynuv-22-richnyu-zakhysnyk-iz-ternopolia-bohdan-seniuk/>
6. Ostapenko, O.I. (Red.), Tymchyk, M.V., Zubalii, M.D., Zhurba, K.O., Binetskyi, D.O., Kasich, N.P., & Kuzora, I.V. (2022). Viiskovo-patriotychne vykhovannia uchniv v umovakh ideino-svitohliadnoi konfrontatsii: navchalno-metodychnyi posibnyk [Military-patriotic education of students in conditions of ideological and worldview confrontation: educational and methodological manual]. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD. URL: https://nenc.gov.ua/education/wp-content/uploads/2023/10/Остапенко_О.І._Навч.-метод._пос._2022.pdf
7. Na viini zahynuv vypusnyk Humanitarnoho fakultetu Artemii Dymyd [Artemiy Dymyd, a graduate of the Faculty of Humanities, died in the war] (2022, 19 chervnia). *Humanitarnyi fakultet UKU*. URL: <https://humaniora.ucu.edu.ua/news/na-vijni-zagynuv-vypusnyk-gumanitarnogo-fakultetu-artemij-dymyd/>
8. Ostapenko, O., Tymchyk, M. (2021). Viiskovo-patriotychne vykhovannia starshoklasnykiv v umovakh ideino-svitohliadnoi konfrontatsii [Military-patriotic education of high school students in conditions of ideological and worldview confrontation]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 25(2), 62–73. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-62-73>
9. Terliuk, I. (2024, 10 kvitnia). Zahybloho biitsia z Ternopilshchyny khvylynoi movchannia vshanuvaly u Senati shtatu Missouri [A moment of silence was observed for the fallen soldier from Ternopil Region in the Missouri State Senate]. *Suspilne. Ternopil*. URL: <https://suspilne.media/ternopil/723485-zagiblogo-bijca-z-ternopilsini-hvylinou-movcanna-vsenuvali-u-senati-statu-missuri/>
10. Yatsiv, D. (2024, 12 kvitnia). «Plastu» – 112 rokiv: skauty z Ivano-Frankivshchyny, yaki borolysia ta zahynuly za Ukrainu [«Plast» – 112 years old: scouts from Ivano-Frankivsk region who fought and died for Ukraine]. *Suspilne. Ivano-Frankivsk*. URL: <https://suspilne.media/ivano-frankivsk/689548-plastu-112-rokiv-skauti-z-ivano-frankivsini-aki-borolisa-ta-zaginuli-za-ukrainu/>